

РЕЛІГІЙНІ ЧИННИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Бокоч В.М.

*кандидат політичних наук,
докторант кафедри міжнародної політики
Ужгородського національного університету*

Незворотність закріпленого у Конституції України європейського та євроатлантичного курсу ставить перед українською державою низку проблем у різних сферах суспільного розвитку, включаючи й гуманітарну.

Як відомо, у центрі уваги ЄС знаходиться проблема прав людини. Основним документом європейської спільноти у цій сфері є Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.), у якій, окрім іншого, закріплено право на свободу совісті і віросповідання. Крім цієї Конвенції ПАРЕ ухвалено низку інших документів, у яких формулюються засадничі положення ставлення ЄС до релігії та церкви.

Законодавство України про свободу совісті та релігійні організації в цілому вибудовано відповідно до європейських стандартів. Його положення і норми в основному відтворюють міжнародні та європейські правові акти з питань свободи совісті і віросповідання. Однак під час вивчення питання щодо готовності вступу України до Ради Європи моніторинговою комісією ПАРЕ було виявлено неповну узгодженість релігійного законодавства України із загальноєвропейськими принципами та положеннями.

Інституції об'єднаної Європи визнають, що релігія, існуючи впродовж століть на європейському континенті, стала одним із визначальних чинників європейської цивілізації. Вони з повагою ставляться до конфесійного розмаїття своїх держав-членів, визнаючи за ними право

на його збереження, розробку та прийняття законів з урахуванням історичних традицій, національно-культурних і релігійних особливостей кожної країни. У зв'язку з цим ЄС не ставить питання про конфесійну уніфікацію Європи, а виступає за збереження європейськими народами своєї релігійної самобутності, підтримку традиційних релігій як чинника зміцнення національної ідентичності.

ПАРЄ постійно звертає увагу держав-членів ЄС на необхідність вдосконалення відносин держави і церкви. Вона вважає, що саме гармонійні відносини між ними є запорукою забезпечення релігійної свободи та терпимості, захисту релігійних громад і окремих віруючих від будь-яких форм релігійних переслідувань [1]. Важливі положення про співвідношення політики і релігії, релігії і демократії, відносини держави з церквою містить Рекомендація 1804 (2007) ПАРЄ «Держава, релігія, світське суспільство і права людини». У ній констатується, що демократичний державний устрій є найкращою основою для утвердження свободи совісті і релігійного плюралізму. Особливо при цьому наголошується на важливості принципу відокремлення церкви і держави, який являє собою одну із загальноєвропейських цінностей і є одним із домінуючих у політиці демократичних суспільств. Він сприяє утвердженню автономності релігії і політики, перешкоджає використанню релігійного чинника для досягнення партійно-політичних цілей. Необхідною умовою повноцінного забезпечення релігійної свободи є партнерські відносини між церквою і державою [2].

Однією із цілей, якої домагається ЄС у релігійно-церковній сфері, є забезпечення гармонійних міжконфесійних відносин. Засобами її досягнення ПАРЄ вважає заохочення громадських та релігійних діячів різних конфесій до зустрічей та діалогу, сприяння відкритим дискусіям з релігійних питань.

Політика ЄС у релігійно-церковній сфері спрямовується й на викриття та розвінчування спроб розпалювання міжконфесійної ворожнечі, попередження та усунення дискримінації на релігійному ґрунті, сприяння формуванню взаємної терпимості і поваги між віруючими різних конфесій, та між віруючими і невіруючими. Наголошується на небезпеці релігійного екстремізму, який вважається симптомом хвороби суспільства і загрозою для демократії.

У центрі уваги ПАРЄ постійно знаходяться проблеми взаємодії школи і церкви (Рекомендація 1720 (2005) «Освіта і релігія»). Вважаючи релігію невід'ємною частиною людської цивілізації та сис-

темою цінностей, Асамблея рекомендує державам-членам ЄС у процесі здобуття освіти заохочувати поширення знань про найвпливовіші релігійні течії у світі, дбати про підготовку кадрів, розробку необхідних методик та навчальних програм. Оскільки у формуванні світоглядних орієнтацій дітей важлива роль належить сім'ї, ПАРЕ вважає за необхідне надавати батькам право на релігійне виховання своїх дітей відповідно до власних переконань [3].

У контексті розвитку культурних взаємин між народами важливе значення мало прийняття Рекомендації 1962 (2011) «Релігійний аспект міжкультурного діалогу». ПАРЕ виходить з полікультурності європейської спільноти, яка має не лише спільні цінності, а й відмінності, обумовлені історичними особливостями різних народів. Визнання цих відмінностей, розширення інформування населення про роль релігії в культурному житті європейських народів сприятиме розвитку міжкультурного діалогу та співробітництва між релігійними спільнотами [4]. Зважаючи на актуальність питання щодо багатства та різноманітності європейського культурного простору, внеску конкретних націй і релігій у його розвиток, ПАРЕ прийняла Резолюцію 885 (1987) «Про внесок євреїв в європейську культуру» та Рекомендацію 1162 (1991) «Про внесок мусульманської цивілізації в європейську культуру». У зв'язку з поширенням мусульманства на європейському континенті ЄС ставить питання про розвиток культурного співробітництва з ісламським світом [5].

Вважаючи толерантність у міжконфесійних стосунках одним із основоположних принципів, ПАРЕ одну із своїх Рекомендацій 1202 (1993) присвятила питанню релігійної терпимості у демократичному суспільстві. Підвищена увага до цього питання викликана поширенням у світі ксенофобії, расизму та релігійної нетерпимості, а також міграцією народів на європейському континенті, що призводить до зіткнень інтересів людей з різними релігійними поглядами.

Дієвим засобом формування релігійної терпимості і толерантності Асамблея вважає цілеспрямовану освітню, наукову, просвітницьку та інформаційну діяльність [6].

У Резолюції 1928 (2013) «Гарантування прав людини стосовно релігії та переконань і захист релігійних громад від насильства» ПАРЕ висловлювала занепокоєння поширенням у світі релігійного фундаменталізму, нападів на релігійні громади і окремих віруючих, пропагандою релігійної ненависті і нетерпимості [7]. ПАРЕ гостро

реагувала також на гучні справи у різних країнах світу, пов'язані з діяльністю сект, нових релігій та езотеричних груп [8]. Підтверджуючи прихильність до свободи совісті і віросповідання, вона висловлювала стурбованість їх поширенням та активністю, пропонувала застосовувати запобіжні заходи для їх нейтралізації.

У зв'язку з тим, що чимало країн постсоціалістичної Європи в період панування тоталітарних режимів зазнали експропріації церковної власності, ПАРЕ постійно порушується питання реституції. Її позиція з цього питання зводиться до того, що уся націоналізована церковна власність має бути повернута її власникам, у разі неможливості – забезпечена справедлива компенсація, а також заборонена приватизація культових споруд і майна [9].

Для зміцнення матеріальної бази релігійних організацій ПАРЕ пропонує надати їм право на отримання добровільних фінансових та інших пожертвувань, придбання, володіння і використання ними культових предметів, необхідних для забезпечення їхньої діяльності. При цьому рекомендується всіляко заохочувати релігійні організації до соціальної та благодійної діяльності.

Таким чином, чисельність і різноманітність за змістом документів ЄС з релігійно-церковних питань переконливо свідчать, що забезпеченню права на свободу совісті і віросповідання європейське співтовариство приділяє велику увагу, вважаючи його невід'ємною частиною європейської системи захисту прав людини.

Документи ПАРЕ містять як загальні рекомендації стосовно забезпечення права на свободу совісті та релігії, так і конкретні пропозиції щодо розв'язання державами-членами ЄС тих чи інших актуальних питань державно-церковних та міжконфесійних відносин.

Курс на європейську інтеграцію зобов'язує Україну визнавати і впроваджувати вироблені в ЄС стандарти у різних сферах, включаючи й релігійно-церковну, гармонізувати українське законодавство із правовими актами ПАРЕ, творчо використовувати зарубіжний досвід у сфері забезпечення свободи совісті і віросповідання.

Список використаної літератури:

1. Рекомендація 1396 (1999) ПАСЕ «Религия и демократия» //URL: <http://forb.by/node/514>
2. Рекомендація 1804 (2007) ПАСЕ «Государство, религия, светское общество и права человека»//URL: <http://forb.by/node/59>

УКРАЇНА В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
І ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

3. Рекомендация 1720 (2005) ПАСЕ «Образование и религия» //URL: [https://www.coe.int/t/r/parliamentary_assembly/\[russian_documents\]/\[2005\]/\[Oct2005\]/Rec1720_rus.asp](https://www.coe.int/t/r/parliamentary_assembly/[russian_documents]/[2005]/[Oct2005]/Rec1720_rus.asp)
4. Рекомендация 1962 (2011) ПАСЕ «Религиозный аспект межкультурного диалога» //IPC. 12.04.2011 р. URL: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=934%3A1&catid=43%3Aeu&Itemid=70&lang=ru
5. Рекомендация 1162 (1991) ПАСЕ «О вкладе исламской цивилизации в европейскую культуру» //Электронный фонд правовой и нормативно-технической документации. URL: <http://docs.cntd.ru/document/902018872>
6. Рекомендация 1202 (1993) ПАРЕ «Про релігійну терпимість у демократичному суспільстві» //IPC. 20.02.1993. URL: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=81%3A1&catid=43%3Aeu&Itemid=70&lang=ru
7. Резолюція 1928 (2013) ПАРЕ «Гарантування прав людини стосовно релігії та переконань і захист релігійних громад від насильства» //URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz/docs/1747_rez_1928_\(2013\).htm](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz/docs/1747_rez_1928_(2013).htm)
8. Рекомендация 1178 (1992) ПАРЕ «Про секти і нові релігійні рухи».URL: <http://docs.cntd.ru/document/902018869>; Рекомендация 1412 (1999) ПАРЕ «Про незаконну діяльність сект». URL: <https://lib.sale/sudebnyie-pravoohranitelnyie-organyi.html>
9. Рекомендация 1556 (2002) ПАСЕ «Религия и перемены в Центральной и Восточной Европе» //IPC. 24.04.2002 р. URL: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=93%3A1&catid=&lang=uk